

ALEKSEJ IVANOV

SRCE TAJGE

ili

Čerdinj – kneginja planina

Sa ruskog prevele:
Melina Panaotović
Jasmina Banjai

**Čarobna
knjiga**

SADRŽAJ

PRVI DEO – 6963. godina

MRTVA PARMA	11
HUMLJALJT	16
KANSKA TAMGA	21
VOJNI LOGOR	29
BALBANKAR	40
UST-VIM	49
VLADIKA	62
NAJEZDA	75

DRUGI DEO – 6969 – 6977. godina

PUSTO SVETO MESTO	91
POVRATAK PTICA	99
JONA PUSTOOKI	112
SAMO SIJAJ	128
IZA PLAVIČASTIH ŠUMA	146
KRV PELIMA	165
BESPOŠTEDNA SUDBINA	185
NI LUK JEO, NI LUK MIRISAO	205

TREĆI DEO – 6980. godina

POGANA GROBNICA	227
VEVERIČJA GNEZDA	249
KRVOLOČNI PROŽDRLJIVAC	264
UKLETA BREZA	286
SVIMA ĆE ČUR SUDITI	301
ISKORKA	318
KNEŽEVSKI BEDEM	334
USKA ULIČICA	358

ČETVRTI DEO – 6981– 6990. godina

LISKUNSKO SUNCE	375
MUKE KNEŽEVANJA	398
PELJINO POLJE	415
PROLEĆNA BUJICA	442
ČERDINJ – RUSKA KARAUŁA	483
POLJUDOV PLAMEN	508
PUT PTICA	533
RASPEVANE STRELE	559

*Vi ste svetlost sveta. Ne može se sakriti grad
koji na gori stoji.*

Jevanđelje po Mateju, 5/14¹

¹ Biblija, Novi Sad, 1990, prev. Lujo Bakotić. (Prim. prev.)

PRVI DEO
6963. GODINA²

² Po starom računanju vremena, po novom to je 1455. godina. (Prim. prev.)

MRTVA PARMA³

Zeleno zlato Vagirjome slabašno je prosijavalo kroz proreze na kožnom šatoru opšivenom purpurnocrvenim vrpcama. Šator je stajao na drvenom postolju pričvršćenom za leđa dva jelena, koji su umorno koračali za hontujevim⁴ konjem. Za njima je dug put od rodnog Pelima, put krivudav i nimalo lak, kroz mnoge honte⁵ rodne zemlje, preko Svetog jezera Turvat i žrtvenika kod Jalpinga, preko obronaka Otortena i na jug po Kamenjoj vorgi⁶ do samih Basega. Hakani⁷ su dočekivali karavan, menjali bikove, pomagali u vuči čamaca uz reke, pratili ga preko planinskih prevoja i oprastali se pridružujući karavanu po dva-tri ratnika iz svojih naselja. Dok je sa Vagirjomom stigao do Čusve, Asika je već okupio moćan odred od sedam desetina Mansa. Ostavivši splavove kod poslednjeg staništa pred ušćem Tujavita-Silve, hontuj je poveo karavan kroz šume pravo ka Mrtvoj parmi.

Vekovima stara jelova šuma zaklonila je nebo svojim raskrečenim dugim pramenovima i samo su u daljini, među razmaknutim vrhovima parme, buktale zaslepljujuće mrlje zalaska. Na stazi obrasloj u paprat, zakrčenoj stablima prekrivenim mahovinom, bilo je hladno i sumračno. Sumrak je vladao i kneževom dušom. Pre nego što je Vagirjomu doneo ovamo, on je obišao sve svoje zemlje i

³ Parma – tajga. (Prim. prev.)

⁴ Hontuj – vladar honta. (Prim. prev.)

⁵ Hont – teritorijalna jedinica, oblast vojna. (Prim. prev.)

⁶ Vorga – prelaz. (Prim. prem.)

⁷ Hakan – vogulski kan. (Prim. prev.)

sad su s njim najbolji Mansi, sin Jumšan i sinovi hakana, s njim su purihumi⁸ – žrtve i blagoslov Jalpinga. Ali nema u njegovom odredu ljudi severne Jugre, nema Jerna i Sarana, nema Nagaja, Baškorta, Kazanjaca, Sibira, Pečora... Ne može ih čekati. Omolj je već zabio svoj kolac.

Drevnom stazom koja je vodila od Silve prema Mrtvoj parmi odavno, čini se, niko nije prolazio. Paprat, drveće oboreno olujom... Prekrila je bela smola putokaze urezane u jele. Tamge-putokazi⁹, zabijeni u stabla, urasli su u koru. Možda su i šumski duhovi već napustili parmu? Šaman drema na leđima jelena, držeći se za njegove potkraćene rogove i zamahujući štapom na čijem je vrhu tiho zveketalo zvonce, koje je teralo duhove u tajgu.

Konj pod hontujem iznenada se trže, mahnu glavom i frknu. Životinja pre čoveka oseti demona-kulja¹⁰, koji se, skoro nevidljiv, šunja za putnikom. Da bi umirio konja, Asika ga nežno potapša između ušiju. Dobar konj. Njata – Lane. Pre dve godine spasao je knezu život, kada je oboren na prelazu preko uskovitlane Bur-Hojle.

Šaman se prenuo i zatresao zvonce, od čega su se zatresli i rogovi na krznoj kapi. Karavan se približavao Napuštenom gradu. Iza močvarnog ruba šume ukazala se Mrtva parma. Ogromna planina, slična medvedu, obrasla moćnim drvećem, koje je umrlo i stajalo suvo, golo, bez kore, bez iglica, bez lišća. Od zalaska, šuma-pokojnik požutela je kao mamutova kost. Napušteni grad, jednim krajem utonuo u močvaru, crneo se u podnožju planine. Jelovom grančicom rasterujući komarce, knez ga je posmatrao kroz retko, povijeno suvo drveće.

Bedemi su bili prekriveni uspavanim i od paučine sivim malinama, iz kojih su štrčali krivi šiljci ograde. Građevine su se urušile. Iz vlažnih jama pomaljala su se gnjila, klizava brvna. Poput

⁸ Purihumi – ljudi izabrani za obredne žrtve. (Prim. prev.)

⁹ Tamga – talisman. (Prim. prev.)

¹⁰ Kulj – u mitologiji Mansa zao duh, koji naseljava šume i izvore. (Prim. prev.)

jata ptica, tanke breze razletele su se po gradu. Do brade plesnivi, idoli-zaštitnici preteći su se crneli među belim stablima. Bestidno jarko gorele su muhare, a snopovi otrovnjača drhtali su na trulim panjevima.

Laka jeza okrznu kneževe slepoočnice i zatrese novčiće na kapi. Sablasno mesto. I neprestano se, odnekud iz močvare, priviđa žuti netremični pogled kulja. Noću duhovi vole da dolaze u napuštena naselja i da se tamo igraju svoje omiljene igre – igre ljudi. Oni sede u rupama kao u domovima, odlaze u goste, kopaju zemlju, vuku brvna, ali onda zaboravljaju smisao igre i počinju divlje da skaču po oborenim ogradama, po prozorima i krovovima, vise kao grozdovi na granama i ogoljenim gredama... Knez pljunu u pravcu grada i stavi dlan na grudi, preko tamge našivene na kožnoj košulji.

Karavan se bez žurbe kretao duž padine Mrtve parme. „Gljaden – tako je zovu Rusi“, mislio je knez. Liniju podnožja pratila je trošna ograda od kolaca, koja se naginjala čas na jednu čas na drugu stranu. Trava se propinjala poput zeleno-beličastih jezičaka, ali bi odmah venula pretvarajući se u trule iglice i mahovinu. Skeleti drveća stajali su nepomično sa svojim nakostrešenim izlomljenim granama iznad te čudne, na sprudu vremena nasukane, planine.

Zaobišavši obod parme, karavan je ostavljao iza sebe kapiju sa stubovima-idolima, čije su se ukočene oči punile krvlju kamskog zalaska sunca. Nedaleko je blesnula iskra na tamnoj liniji reke. Asika preteče šamana i prvi izvede Njatu na travnatu obalu. Desno od njih na peščanoj padini stajali su balbani, rodovska obeležja – neki sasvim stari, izbledeli, popucali duž vlakana, i novi, koji su se još žuteli od svežine drveta. Zveroliki, pticoliki, rogati, s čovečjim maskama duboko urezanim u drvene grudi... Ratnici karavana bi sjahali, ulazili u vodu do kolena i umivali se. Konji i jeleni su, zveckajući đemovima, glasno pili vodu.

Dočekavši da se Njata napije, knez ga potera i tiho krenu obalom nizvodno. Minulo je s desne strane ušće Jurčima i s brežuljka se

ukaza ceo šamanski grad. Stajao je na širokom proplanku, okružen narogušenim ogradama i kočevima, a nad njim se poput ognjenog krila Toruma vinuo zalazak.

Po utabanoj zemlji Svetog puta hontuj se lagano približavao visokim bedemima, sa grebenom ograde od kolja i kulama stražarama na dugim tankim nogama. Sa obe strane puta iz žbunja su štrčale crne glave kipova idola. Moćni Peri-zaštitnici uzdizali su se visoko nad zidovima, svirepo i s mržnjom piljeći u putnike duboko urezanim očima. Iza ograde nazirali su se oštri uglovi krovova permskih kerkova¹¹. Nad njima su gusto i ukoso uzletale motke sa zvončićima i figurama duhova, snopovima vrpce, lisičjim i vučjim repovima, ptičjim gnezdim. U susret hontuju kroz otvorenu kapiju pohrli, uz lavež, čopor raznobojnih čupavih pasa koji počese da skaču oko Njate. Kroz pseći lavež, u gradu se čulo udaljeno zveckanje čekića i šuštanje žrvnja.

Knez zaustavi konja kod mosta na šancu. Zrikali su zrikavci, kreketale u daljini žabe, frktao je Njata. Na odškrinutoj kapiji pojavi se čovek. I on se zaustavio i ćutao. Knez ne reče ni reči, razgledajući šamana i čekajući svoj odred. Do mraka pridošlice moraju ćutati kako bi ih duhovi, nemi za obične ljude, mogli dobro upoznati, da bi im noću, kada dođe vreme da govore, odgovorili.

Odred se postepeno skupljao iza kneževih leđa. Psi su se motali oko nogu konja i jelena, škrgutali zubima kod samih nogu konjanika, ali ih niko nije terao, ni povikom, ni bičem, ni štapom. Asika je čekao, čkiljeći u zalazak i razgledajući grad.

Izbliza i nije izgledao tako nepristupačan. Bedemi su počeli da se odronjavaju. U prorezima ograde videli su se podupirači, oslonjeni iznutra na brvna. Odavno nečišćen šanac beše pun vode, prekrivene lemnom¹² iznad koje su zujali komarci. Kule stražare toliko su

¹¹ Kerk – drvena izba od različitih vrsta zimzelenog drveća, bez temelja, tradicionalni dom Komi-Permljana. (Prim. prev.)

¹² Lemna – vodena biljka. (Prim. prev.)

oronule da bi se srušile pod težinom dva-tri strelca, a stepeništima koja su vodila na bojne podijume nedostajali su stepenici. Samo su lobanje na kočevima – jelenske, medveđe, ljudske – izgledale zastrašujuće. Štiteći svoj grad, šamani su i računali na strah. Ali taj neprijatelj koji će doći neće se uplašiti ni lobanja, ni idola, ni bogova. Uplašiće se samo onoga što je Asika sada doneo na svojim grudima.

Šamanski grad je umeo mnogo. Uspinjao se prema bogovima, spuštao se kod zmajeva, terao demone, prizivao duhove; on je znao kako da uputi umrlog ka Severnom moru i kako da ga vrati otuda; gledao je u zvezde, predviđao budućnost i pamtio prošlost; umeo je da leči ljude, da dobije metal, stvara pesme, pravi idole od drveta; on je zavađao i mirio narode. Ali šamani nisu znali dve najjednostavnije stvari u ovom životu – da nahrane sebe i da se bore sa sudbinom. On, knez Asika, došao je da im kaže da će on to uraditi za njih, ako mu poveruju, ako ga razumeju i prenesu njegovu volju Vagirjomi.

Poslednji ratnik sustigao je karavan i knez pokretom kolena usmeri Njatu na most. Čovek na kapiji pomeri se u stranu propuštajući kneza i krenu za njim uporedo sa šatorom Vagirjome, terajući zvukom zvonceta na štapu, senke zla od njenog zelenog zlata.